

Pekka Nygren

Avoimessa julkaisemisessa tekijänoikeus säilyy tutkijalla

Nygren P. (2021). Avoimessa julkaisemisessa tekijänoikeus säilyy tutkijalla. Metsätieteen aikakauskirja 2021-10681. Puheenvuoro. 2 s. <https://doi.org/10.14214/ma.10681>

Yhteystiedot Suomen Metsätieteellinen Seura, Helsinki

Sähköposti pekka.nygren@metsatiede.org

Hyväksytty 20.12.2021

Helsingin Sanomissa on käyty keskustelua tekijänoikeuksien sivuuttamisesta avoimessa julkaisemisessa (HS mielipide 14.12.2021 ja 16.12.2021). Itse asiassa kirjoittaja – tutkija – pitää tekijänoikeudet itsellään avoimessa julkaisemisessa. Nykyinen julkaisukäytäntö ei sen sijaan tekijänoikeuksia takaa. Suuret kansainväliset tiedekustantajat vaativat julkaisemisen ehtona tekijänoikeuden täydellistä siirtämistä kustantajalle. Sen jälkeen kirjoittajan on haettava kustantajan lupa käyttää artikkelinsa aineistoa uudestaan jopa omassa työssään. Tämä asia on yllättävästi jäänyt taka-alalle avointa julkaisemista koskevassa keskustelussa, eivätkä monet tutkijatkaan tiedosta luovuttavansa oikeuden omaan työhönsä näiden sopimusten myötä. Suomalaisten tiedekustantajien tekijänoikeuskäytäntö on vaihtelevampi, ja valitettavasti osa kustantajista ei tee asiasta minkäänlaista sopimusta kirjoittajan kanssa.

Avoimen julkaisemisen periaatteisiin kuuluu, että tekijänoikeus säilyy kirjoittajalla. Kirjoittaja myöntää tekijänoikeuden haltijana työlleen käyttölisenssin. Lisenssi sitoo myös tieteellisen työn tulokset julkaisevaa kustantajaa. Avoin julkaiseminen ei edellytä CC-lisenssiä (Creative Commons), mutta niistä on tullut tiedejulkaisemisessa käytännön standardi, koska useimmat avoimet julkaisijat suosivat niiden käyttöä. Tämä on myös tutkijan etu, sillä yhtenäinen lisenssikäytäntö helpottaa tekijän, lukijan ja kustantajan toimintaa. CC-lisenssit ovat ryhmä lisensoijia, jotka määrittelevät erilaisia käytettävyyden asteita. Laajimmallaan julkaistua aineistoa saa käyttää täysin vapaasti, kunhan lähde on selkeästi merkitty. Yleensä tutkija haluaa työlleen laajaa huomiota, joskin tarvittaessa esim. kaupallinen käyttö voidaan rajata lisenssioikeuden ulkopuolelle.

Silva Fennicassa ja Metsätieteen aikakauskirjassa tekijänoikeus säilyy yksiselitteisesti kirjoittajalla. Ne käyttävät CC BY-SA 4.0 lisenssiä. Se tarjoaa hyvin laajat oikeudet lukea, kopioida, jakaa ja käyttää artikkelin aineistoa uudelleen, mikäli tekijä ja alkuperäinen lähde mainitaan selkeästi ja jakaminen tapahtuu avoimen julkaisemisen periaatteiden mukaan. Myös kaupallinen käyttö on sallittu, mikäli artikkelista ei vaadita maksua. Uskomme, että on myös kirjoittajan edun mukaista, mikäli joku metsäteollisuusyritys lainaa työtä asiakaslehdessään, joka on vapaasti saatavilla. Koska kirjoittaja on tekijänoikeuden haltija, hänen antamansa CC BY-SA 4.0 -käyttöoikeus sitoo myös julkaisijaa: meidän on aina käytettävä ja jaettava artikkeleita saman lisenssin alaisena.

Avoimuus takaa tieteen tulosten laajan leviämisen myös tiedeyhteisön ulkopuolelle. Erään tutkimuksen mukaan 70 %:lla yhdysvaltalaisista lääkäreistä ei ole pääsyä alansa alkuperäisiin tieteellisiin artikkeleihin, koska tiedekustantajat vaativat korkeita maksuja julkaisemiensa artikkeleiden lukemisesta. Perinteisten tiedekustantajien tekijänoikeus ja liiketoiminta perustuvat tutkijoiden niille siirtämiin tekijänoikeuksiin. Yliopistoissa eletään välillä tieteen avoimuuden harhassa, koska yliopistokirjastot ostavat henkilökunnalleen pääsyn tieteellisiin julkaisuihin suurten kaupallisten tiedekustantajien kanssa solmimiensa kalliiden sopimusten kautta.

Tutkimuksen laatu ei riipu tekijänoikeudesta. Sekä tekijänoikeudet itselleen vaativat perinteiset kustantajat että avoimet kustantajat julkaisevat korkealaatuisia tieteellisiä artikkeleita – joskin välillä myös heikkolaatuisia töitä. Tiedekustantajat tarjoavat tutkijoille tärkeitä julkaisupalveluja. Näitä ovat myös Helsingin Sanomien keskustelussa luetellut vertaisarviointi, toimittaminen, markkinointi ja pitkäaikainen esilläpito. Tämä on myös taloudellista toimintaa, jonka arvon avoimen julkaisemisen artikkelimaksut tuovat näkyväksi. Yhä useammat tutkimusrahoittajat ovatkin valmiita sisällyttämään avoimen julkaisupalvelun rahoittamansa tutkimuksen osaksi. Aiemmin nämä kustannukset ovat olleet piilossa yliopistokirjastojen maksuissa. Usein kaupallisen kustantajan tekijänoikeuden alaisissa julkaisumaksuissa on huomattava ylihinta – tiedejulkaisemisen voittoprosentti nousee usein yli kolmeen kymmeneen.

Avoim julkaiseminen, jossa tutkija säilyttää tekijänoikeuden työhönsä ja lisensoi sen selkeästi ja vapaasti käytettäväksi, on sekä tiedeyhteisön että koko yhteiskunnan etu. Tiedekustantajat ovat osa tiedeyhteisöä. Heidän tarjoamiensa julkaisupalveluiden rahoitus on toteutettava kestäväällä tavalla niin, ettei maksu lankea yksittäisen tutkijan maksettavaksi ja etteivät yliopistokirjastot joudu maksamaan sopimuksistaan ylihintaa.

Suomen Metsätieteellisellä Seuralla on etuoikeus tarjota Metsätieteen aikakauskirja sekä lukijoille että kirjoittajille ilmaisena. Tämän mahdollistavat metsätieteen ystävien vuosien varrella tekemät lahjoitukset, jotka on rahastoitu. Siivu rahastojen tuotosta käytetään Metsätieteen aikakauskirjan kuluihin. Kansainvälisen Silva Fennican tuotantokustannukset ovat niin paljon suuremmat, ettemme pysty kattamaan niitä rahastotuotoilla ilman apurahatoiminnan supistamista. Siksi Silva Fennican artikkeleista kerätään artikkelimaksu (engl. article processing charge, APC). Artikkelimaksumme kattaa kulut, muttei tuota voittoa.

Pekka Nygren

Toimitussihteeri

Suomen Metsätieteellinen Seura